

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р СТЕФАН АТАНАСОВ РАЙЧЕВ, ръководител катедра „Икономически науки“ Пловдивски университет, Паисий Хилендарски

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование . „Социални, стопански и правни науки“

професионално направление „Икономика“ докторска програма „Политическа икономика“

Автор: Елица Василева Кантарджиева

Тема: Глобализацията на икономиката и международните финансови институции

Научен ръководител: проф. д-р Даниела Бобева-Филипова, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

За целите на процедурата за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, докторант Елица Василева Кантарджиева е представила пълен комплект от документи съгласно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото прилагане и вътрешния правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Всички приложени документи са коректно оформени и удостоверяват съответствие с процедурните и академични критерии за провеждане на настоящата процедура.

Познавам докторант Елица Кантарджиева в качеството ѝ на изследовател и преподавател, активно участваща в академичната дейност на катедра „Икономически науки“ при Факултета по икономически и социални науки. Докторантката се отличава с изключителна ангажираност, задълбоченост и отговорност към научната работа. Притежава висока степен на теоретична подготвеност, съчетана с аналитично мислене и умения за прилагане на интердисциплинарни подходи към комплексни икономически проблеми. Проявява траен интерес към международната икономика, политическата икономика и устойчивото развитие, като активно участва в научни форуми.

По време на докторантурата си тя демонстрира устойчив напредък, самостоятелност в изследователската дейност и професионализъм, като изгради завършено, систематично и актуално научно изследване по тема с висока значимост за съвременната икономическа теория и практика.

2. Актуалност на тематиката

Темата на дисертационния труд на докторант Елица Кантарджиева е изключително актуална и значима в контекста на глобалните трансформации на икономическите и финансовите системи. Изследването е посветено на ролята на международните финансови институции (МФИ) в съвременната финансова архитектура и на начина, по който те реагират и се адаптират към променящата се глобална среда. Особен акцент е поставен върху поведението на МФИ в условията на три последователни кризи с различна природа – глобалната финансова криза от 2007–2008 г., пандемията от COVID-19 и войната в Украйна.

Темата придобива особена важност в светлината на процесите на глобализация и формиращите се тенденции на деглобализация. Промените в глобалния икономически ред, засилващото се геополитическо напрежение, климатичните предизвикателства и необходимостта от постигане на устойчиво развитие изискват преоценка на ролята на международните финансови институции като фактори за стабилност, координация и икономически напредък.

Допълнителен принос към актуалността на темата е включването на въпроси, свързани с прехода към зелена икономика и риска от зелено промиване (greenwashing), което поставя институциите пред нови изисквания и предизвикателства. В този смисъл, дисертацията поставя изследваните институции в широк и дълбок аналитичен контекст, разглеждайки тяхното поведение не само като финансови актьори, но и като активни участници в трансформацията на световната икономика.

Обхватът и сложността на изследваната проблематика, съчетани с богат емпиричен материал и теоретичен анализ, обосновават значимостта и релевантността на темата както за научната общност, така и за формулирането на политики на национално и наднационално ниво.

3. Познаване на проблема

Дисертационният труд демонстрира задълбочено и аналитично познаване на изследвания проблем, както в теоретичен, така и в емпиричен аспект. Авторката е направила мащабен преглед на научната литература, обхващаща различни икономически теории и концепции, свързани с дейността на международните финансови институции, глобализацията, кризисните механизми и устойчивото развитие. Проучен е огромен обем научна литература.

Изследването разглежда международните финансови институции в динамичен исторически контекст, проследявайки тяхната еволюция, мандати и адаптация спрямо кризисни явления и глобални трансформации. Впечатление прави широкият теоретичен спектър, в който авторката ситуира анализа – от институционалната теория и теорията на развитието, до критични анализи на неолибералната парадигма и Вашингтонския консенсус. Включени са и дискусии

между водещи икономисти като Кейнс, Родрик, Стиглиц и Фишър, което подчертава задълбочената теоретична подготвеност на докторантката.

Дисертацията не се ограничава до теоретичен анализ – тя включва богато емпирично изследване, базирано на количествени и качествени методи. В рамките на изследването е извършен финансов анализ на шест международни банки за развитие, като са използвани показатели за възвръщаемост (ROA и ROE), корелационен анализ и съпоставки между разработените инструменти и мандатите на институциите.

Докторантката е подхождала изключително професионално и прецизно към подбора на институциите и периодите на изследване. Проучването обхваща не само утвърдени институции, като Международната банка за възстановяване и развитие и МВФ, но и други субекти, което дава по-широка перспектива и възможност за съпоставителен анализ.

Особено внимание заслужава способността на авторката да интерпретира сложни взаимовръзки между глобалните процеси и поведението на МФИ, както и да формулира изводи за ролята им в съвременната финансова архитектура.

Прави впечатление откровения критичен тон на дисертационния труд, на основата на обективни данни и факти, което говори за зрелостта на автора и неговата експертиза в изследвания проблем. Изложението е ясно и разбираемо въпреки сложността на изследваните теории.

Цитиранията са проверени и са коректни.

4. Методика на изследването

Методологията на дисертационния труд е добре обоснована, комплексна и отговаря на интердисциплинарния характер на изследваната тема. Авторката използва широк спектър от количествени и качествени изследователски методи, което е напълно адекватно предвид сложността на взаимодействията между международните финансови институции и глобалните икономически процеси.

На теоретично равнище е приложен исторически подход при проследяване развитието на международните финансови институции в различни етапи – от учредяването им след Втората световна война до днешни дни. Това позволява не само систематизиране на институционалното развитие, но и осмисляне на контекста на съвременните им мандати.

За емпиричния анализ е използван богат и представителен масив от първични данни, включващи годишни финансови отчети на шест МФИ за периода 2006–2022 г. Въз основа на тях са изчислени ключови показатели като възвръщаемост на активите (ROA), възвръщаемост на капитала (ROE), динамика на активите и капиталовата структура. Приложени са

корелационен анализ, описателна статистика и визуализиране на данните чрез таблични и графични средства.

Особено внимание заслужава изградената **собствена методология за оценка на ефективността** на международните финансови институции, включваща вътрешна и външна оценка – съответствие между мандат и дейност, съпоставка между цели и реални резултати, както и анализ на съществуващите системи за самооценка и външни рейтингови механизми.

Комбинираният подход между индуктивни и дедуктивни методи позволява формулиране на обосновани изводи за характера на дейността на МФИ – дали тя е проциклична или антициклична в отговор на кризи. Системният и сравнителният подход допринасят за цялостното представяне на институционалното поведение в условията на глобализация и деглобализация.

Използваната методика е съвременно и адекватно средство за постигане на поставените цели и задачи на изследването. Тя съчетава научна прецизност с аналитична дълбочина, което повишава стойността на дисертационния труд и обогатява инструментариума за анализ в политическата икономия на международните финанси

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд на Елица Василева Кантарджиева е завършено, задълбочено и иновативно научно изследване, което отговаря на всички академични стандарти за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. В него последователно и аргументирано се разглежда ролята на международните финансови институции в контекста на съвременната глобална финансова архитектура и в условията на поредица от глобални кризи.

Структурата на труда е ясно оформена в три основни глави, които логично преминават от теоретичен анализ към емпирично изследване и оценка на институционалното поведение. Всеки етап от разработката е теоретично обоснован и методологически подкрепен, което придава на труда висока степен на научна надеждност и вътрешна кохерентност.

Сред основните научни и научно-приложни приноси могат да бъдат открити:

- Разработване и прилагане на собствена методология за вътрешна и външна оценка на ефективността на МФИ, базирана на съпоставяне между мандати, реални действия и резултати;
- Финансов анализ на шест международни банки за развитие за 16-годишен период с използване на показатели ROA, ROE и динамика на активите;

- Идентифициране и анализ на проциклични и антициклични характеристики в поведението на МФИ спрямо три големи кризи – глобалната финансова криза, пандемията и войната в Украйна;
- Оценка на политиките на МФИ по отношение на зеления преход, включително разглеждане на риска от greenwashing и ролята на институциите в устойчивото финансиране;
- Интегриране на разнообразни теоретични подходи и критичен анализ на приложимостта на неолибералната парадигма в съвременния контекст.

Докторантката проявява зрялост в научното си мислене, като не само излага резултати, но и формулира собствени аргументи и критични позиции по отношение на съществуващите теории и политики. В този смисъл приносите не се изчерпват с емпиричната част на изследването, а включват и концептуални разработки с висока стойност за науката.

Трудът е от значим интерес не само за академичната общност, но и за практиците в сферата на международните финанси, публичната политика и устойчивото развитие. Представените резултати и изводи могат да послужат като основа за бъдещи политики и стратегически документи на национално и международно ниво.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторант Елица Кантарджиева е представила публикации, които пряко отразяват тематиката на дисертационния ѝ труд и демонстрират последователност в научната ѝ работа. Темите на публикациите ѝ съответстват на основните изследователски направления, разработени в дисертацията – международни финансови институции, глобализация, кризи и устойчиво развитие.

Публикациите отразяват не само основни резултати от изследването, но и интерпретации на конкретни емпирични наблюдения и изводи, формулирани в дисертационния труд. В тях ясно личи личният принос на докторантката по отношение на:

- критичния преглед на дейността на МФИ в условията на различни по своя характер кризи;
- интерпретацията на процесите на глобализация и деглобализация и тяхното влияние върху международната финансова архитектура;

Авторските публикации демонстрират задълбоченост, академична зрялост и умения за самостоятелна научна работа. Участието на докторантката в научни форуми показва активна ангажираност с научната общност и отвореност към академичен диалог.

Справката с научните показатели и академичната активност потвърждава съответствие с минималните национални изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, като в някои аспекти дори ги надхвърля. Това е още едно доказателство за сериозния личен принос на Елица Кантарджиева към темата на дисертацията и към развитието на научното познание в сферата на политическата икономика и международните финанси.

Справката с данните за наукометричните показатели показва, че кандидатът надхвърля минималните национални изисквания за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление „Икономика“.

Дисертационният труд представлява самостоятелно научно изследване. Използваната литература е цитирана коректно. Не съм забелязал да има данни за плагиатство.

7. Автореферат

Авторефератът представя коректно дисертационния труд. Изпълнени са изискванията по отношение на обем, съдържание и структура.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Резултатите от дисертационния труд на докторант Елица Кантарджиева разкриват значителен потенциал за бъдещо научно и практико-приложно развитие. Изграденият теоретичен модел и прилаганата методология могат да бъдат използвани като основа за последващи изследвания в областта на международните финанси, политическата икономика и устойчивото развитие.

Аналитичните инструменти и подходи, предложени в дисертацията, са приложими при разработване на стратегически документи на национално и наднационално ниво – особено в контекста на формулиране на политики за зелено финансиране, оценка на ефективността на международни институции и проектиране на мерки за подкрепа на устойчив икономически растеж.

Особено полезно би било публикуването на ключовите изводи от дисертационното изследване под формата на научна монография или поредица от статии в международни академични издания, което би допринесло за по-широко разпространение на резултатите и интегрирането им в съвременната икономическа теория и практика.

Предвид добрата структура на изследването и актуалността на тематиката, част от приносите могат да послужат и като основа за разработване на университетски курсове или

модули по теми като: „Международни финансови институции“, „Глобализация и устойчиво развитие“, „Финансови механизми за зеления преход“ и др.

В бъдещ план е препоръчително продължаване на изследователската линия чрез анализ на дългосрочните ефекти от дейността на МФИ след 2022 г., особено във връзка с ускорените процеси на дигитализация, зелена трансформация и новите предизвикателства, произтичащи от променящата се глобална финансова архитектура.

ВЪПРОСИ:

- В дисертационния труд се разглеждат както глобализацията, така и процесите на деглобализация. Според Вас, кои фактори ще бъдат определящи за това коя от двете тенденции ще надделее през следващите десетилетия и какви ще бъдат последиците за международните финансови институции?
- Дисертацията представя модели за вътрешна и външна оценка на дейността на МФИ. Възможно ли е според Вас създаването на наднационален регулаторен орган, който да централизира и координира тези оценки, и какви биха били неговите предизвикателства?
- Според Вашия анализ, в каква степен политическото влияние върху МФИ ограничава тяхната ефективност и какви институционални реформи бихте предложили за засилване на тяхната независимост?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Елица Василева Кантарджиева представлява самостоятелно и задълбочено научно изследване, което отговаря на всички изисквания, заложи в Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото прилагане и вътрешния правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Тематиката е актуална, изследователският подход е методологически издържан, а приносите – научнообосновани и с висока практическа стойност.

Докторантката демонстрира задълбочени познания по специалността „Политическа икономика“, систематично мислене и аналитични умения. Изградената от нея теоретико-емпирична рамка, разработената собствена методология и критичните изводи доказват способността ѝ за провеждане на самостоятелна научноизследователска дейност.

Представеният труд, заедно с придружаващия автореферат, научните публикации и постигнатите резултати, обосновават положителна оценка на изследването.

Поради гореизложеното предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Елица Василева Кантарджиева в област на висше образование „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Политическа икономика“.

25.03.2025. г.

Изготвил становището:

(подпис)

доц. д-р Стефан Райчев